

KENT SOSYOLOJİSİ

ÜNİTE 1 ÖZET

(KAVRAM OLARAK KENT SOSYOLOJİSİ)

*Kent sosyolojisine sosyo-mekansal bakış yaklaşımı=

Bu yaklaşıma göre mekansal ve çevresel konuların her zaman sosyal ilişkilerin bölümü ve parçası olduğu kabul edilmektedir.çevre konuları sınıf cinsiyet,yaşam tarzı,iktisat,kültür,siyaset ve eylem planlarının sentezi kentsel bölgelerin gelişimini oluşturan göstergeler olarak ele alınmaktadır.yaklaşım,Mark Gottdiener ve Ray Hutchison tarafından savunulmuştur.

*Kentsel uygarlıkların kökeni=

Tarihte kentleşmenin kökleri yaklaşık 10.000.yıl kadar geri gitmektedir.

Erken dönem antik kentler orta doğu'da(mezopotamya,mısır)m.ö 6000yıl önce,Hindistanda indus vadisi ,çin ve girit şehirlerinin mitos uygarlığında m.ö4000 yıl öncesine ,Meksikada,2300 yıl öncesinde bulunabilir.

kent tarihçisi Lewis mumford ,ilk insan yerleşimlerinin "ölü kentleri yada thanatopolis"olduğunu belirtmiştir.

Kentsel uygarlıkların özellikleri

-Şehirlerin bilgi,güç,zenginlik ve kontrol gibi tüm kaynakların toplanma merkezi olmaları en önemli ortak yapısal özellikleriydi.

-Devlet ,din,uygarlık,aile ve ilke kavramları şehir kavramı ile iç içeydi.

-POLİS

-(Antik yunan şehir devleti)bir kentin egemenlik alanıyla tanımlanan bir yönetim şeklidir.

-CİVİS-(Kent sakini)kent hayatı ve iyi bir hayat için kentlerde yaşayan kentli yurttaştır.

-Antik kentlerin çoğu sağlıksız barınma koşullarıyla uğraşmaktaydı,bu yüzden yüksek düzeyde bir güvencesizlik yaşamaktaydı.

-Gideon sjoberg'e göre;bu şehirler kenti hinterlandında aynı zamanda güç alanlarıydı.sürekli savaş tehditlerine karşı kendilerini güçlü sağlamlaştırma sistemleri ile korumaktaydılar.

-Şehirlerin temsil edici bir işlevi vardı ayırd edici bir grup ,semboller ve mekan modelleri kullanılarak inşa edilen yerlerdi.ÖRNEĞİN,antik Babil'deki "ur"kentinde cennetler ve şehir arasındaki geometrik ilişkileri yöneten"kozmozik kodlar "kullanılmıştır.

-ATİNA gibi klasik kentlerde kozmozik kodlara göre inşa edilmiş.(tanrıça athenayı onurlandırmak için için inşa edilmiştir)daire şeklindedir dairenin merkezinde topluluğun ve dünyanın merkezi "agora"vardır.

-KİASİK ROMA,askeri gücü simgeliyor ve temsil ediyordu.şehir merkezine "forum"denmekteydi.kentin gereksinimi kırsal alandan sağlanmıştı ,bu durum ormansızlaşma ve toprağın aşırı kullanımıyla sonuçlanan tarımsal arazi talebini arttırmıştır.refah temelde elitler ve elit soyundan gelenler için mevcuttu.mutlaki krallık ve hanedan yasaları hakimdi.

-PEKİN, antik romaya ebnzer bir köle işgücüne dayanan bir kentti.mançu imparatorluğun başkentiydi.adeta iş ve ticarek kentiydi.ming hanedanlağı şehir merkezinin kutsal olduğunu idda ederek girişe sınırlama getirdi böylece "yasak şehir"ortaya çıktı.

-Gordon childe-1892 avusturalyanın sidney şehrinde doğdu.sidney oxford üniv bitirmiş.en çok okunan 2 kitabı,"tarihte neler oldu? ve kendini yaratan insandır"arkeolojisine kattığı 2 önemli teorisi neolitik devrim ve ve şehircilik devrimi"1957 de avusturalyada intihar etmiştir.

toplumun gelişimini farklı aşamalara ayırır.şehir kurmayı modern yaşam ,sosyal ilişkilerle bağlantılı "

kentsel devrimin"parçası olarak değerlendirmektedir.

-gordon childeye göre kentsel devrimin özellikleri,

1.Artan nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu.

2.Emeğin uzmanlaşması.

3.Tapınakların hakimiyetinde kurulan kentsel mekanlar.

4.Hinterland için gıda üretiminin kontrolü ve artı ürünün depolanması.

5.Yazının icadı.

6.sanatlarının gelişmesi,

7.bilimlerin gelişimi.

8.Diğer merkezler ile uzun mesafeli ticaret mevcuttu.

9.Artık akrabalık yerine aidiyet yaşanan yere bağlıydı.

G.Childe 'ın kentleşme modeli;avcı ve toplayıcı toplumlardan modern kentsel ekonomilere dayalı olanlara geçiş ile nitelendirilen evrimci anlayışa dayanmaktadır.

*ORTA ÇAĞ KENTİ=Roma imparatorluğunun sonunda merkezi otarite azaldı.toplumsal ve siyasi düzenin bozulduğu bir dönem oldu.ticaret ve piyasa ilişkileri önemini kaybetti.

henry pirenne ,10.yy önce tarım medeniyetini tartışırken bu dönemde orta sınıf bir nüfus (tüccar-esnaf)ve toplumsal örgütlenmeye(hukuk ,kurum kendine özgü)sahip hiç bir şehrin olmadığını idda etmiştir.şehirler temelde idari merkezler ve kalelerdi ,burgh'lar(kasaba)duvarlarla çevrili yerlerdi şehrin kendisi hiç birsey üretmiyordu.kentte yaşayanlar hiçbir ayrıcalığa sahip değillerdi.

Geç ortaçağ dönemi=(11yy dan 15 yy 'a kadar)avrupada önemli değişiklikler ,yaşandı savaşlar azaldı istilalar yavaşladı.nüfus arttı tüccar sınıfı ortaya çıktı.h.pirenneye göre : "erken tüccarlar" temelde "vagabond"serserileriydi. lorda bağımlı olunan zamanda kimseye hesap vermeden her yerde dolaşan "öncü tüccarlar"doğdukları topraklardan kopark özgürleşmişlerdir.

*pirenne ye göre;11ve 15 yy avrupada ticari canlanma dönemidir.canlanmayal bağlantılı dış ticaret ile olan uzun mesafeli ticaretlerdir.orta sınıfın rolü büyüktür.

***weber e göre;ortaçağda kentin ayrıcalıklı özellikleri** kalelerle çevrilmiş olması.ekonomilerinin ticarete dayanmış olması,siyasi ve idari özerkliğe sahip olmaları.sivil ve demokratik katılım kentsel gelişim için önemlidir.

***1800 'LÜ YILLARDA AVRUPA'DA SANAYİ ŞEHRİNİN YÜKSELİŞİ**

kapitalizm ,feodal ilişkilerin kırılması sonucunda orata çıktı.teknolojik değişimle birlikte sanayi devrimi(1780-1880)büyük şehirlerin sayısında artışa nedne oldu.en önemli özelliği ölüm oranlarının düşmesi ve göç oranını n artmasıdır.hijyenik şartlar iyileşmiş gıda üretimi artmış çeşitlenmiştir.

*daunton_sanayi büyümesini 18yy da ingilterede gerçekleşen kentsel büyümenin devamı olduğunu savunur.sanayileşmeye duyulan talebin arkasında ev pazarı olduğunu ileri sürer.sanayi kentleri 18 yy ulus devletlerlerdeki endüstriyel kapitalizmle birlikte ortaya çıkmıştır.

*engels;1844 yılında ingilterede kapitalist mekanların toplumsal ve mekansal düzeyde eşitsizlik ürettiğini ortaya koymaktadır.kentleşme sırasındaki toplumsal sorunları vurgular.zengin ve yoksulların kentsel mekanlarda ayrışmasının tezahürünü "eşitsiz gelişme" olarak adlandırır.

KENT SOSYOLOJİSİNİN OLUŞMASINDA ETKİLİ OLAN KİŞİLERİN GÖRÜŞLERİ

DURKHEİM=için şehir ahlaki uyumun dağılması.

WEBER=Hesaplayıcı rasyonelliğin-akılcılığın büyümesi.

MARX=Kapitalist üretimin gelişimi.

TÖNNIES=sanayileşme kentleşme dönemini ,yüz yüze iletişimin sosyal yaşamı belirlediği topluluktan(gemein schaft),zayıflamış sosyal bağlara ve düzenlemelere sahip olmakla karakterize edilen topluma(gesell schaft)bir geçiş olarak açıklamıştır.

SİMMEL=Kentleşmenin kültürel boyutları üzerinde yoğunlaşmıştır.kentsel yaşamın nasıl bireysel bilinç dönüşümlerine yol açtığını ele almıştır.ona göre modern yaşamın en büyük sorunları bireylerin ,kendi özerlik ve bireyselliklerini kendi ellerinde tutma iddasından kaynaklanmaktadır.

R.park=şehrin farklı yerleri arasındaki karşılıklı bağımlılığı veya symbiosis(ortak yaşam)göstermek için "yaşam ağı" kavramını kullanmıştır.

R.MCKENZE=varoluş mücadelesinin temelde konum veya mevkiye dayandığını öne sürer.mekansal konum ancak ekonomik rekabet ve hayatta kalma mücadelesine dayandırılmaktadır.

BURGESS=Burgess in ilgi alanları ;ırk ilişkileri,sendikalar etnik mahalleler,evsizlik gibi şehrin farklı yönleridir.biyolojik metafor ve ekolojik modeller kentsel toplumsal ilişkilerin analizleri için çerçeveleme araçları olmuştur.şehir içindeki arazi konumunun genişleyen (olgunlaşan)boyutunu açıklamak için "eşmerkezli/özdekteş daireler" kuramını geliştirmiştir.faklı kentsel arazi kullanımının (iş, farklı sınıfların barınması, sosyal eğlence,konut vb)düzenli bir model takip ettiğini savundu.

CLAUDE FİSCHER=şehirciliğin alt kültürel teorisinde vurgulanmıştır.onun anlayışında topluluk yerel mekanın kapatılmasından kurtarılmış olarak kabul edilmektedir.

ŞİKAGO OKULU=Bu yaklaşımın ana fikri kentin çevresinin yeni gelenler (göçmenler)için önemli ölçide farklı olmasıdır.göçmenler hızlı uyum sağlamak zorundadırlar bu süreçler genelde travmatik durumlar (düzensizlik)yaratır.bu tartışmayı simmel ci perspektifle destekleyerek park "marjinal insan" kavramını geliştirdi.marjinal insan iki farklı kültürün içinde yaşamak zorunda olan kişidir.

şikago okulunu oluşturan bilim insanlarının yaptıkları araştırmalarda esas anılmak istedikleri kentsel kültüre alışma ,bütünleşme(entegrasyon)ve ya dağılma hususları.

L.WIRTH=Nüfusun büyüklüğü,yoğunluğu ve çeşitlerinin sonuçlarını analiz eder.bir nüfus ne kadar büyükse çeşitlilik ve uzmanlaşma düzeyi okdar büyük olacaktır.nüfus yoğunluğu bir yandan sosyal grup ve bireler arasında rekabeti arttıran diğer yandan diğerleri ile yakın yaşamdan akynaklanan hoşgörüyede yol açabilir.

ESHREV SHEVKY VE WENDELL BELL= II. dünya savaşından sonra "sosyal alan analizi yöntemi"şehirlerdeki alanların ,nüfusların sosyal özellikleri temel alınarak sıralanmış böylece sosyal sınıf ve etnik grupların haritaları üretilmiştir.

ÇAĞDAŞ KENT SOSYOLOJİSİNDE YER ALAN KİŞİLERİN GÖRÜŞLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.

H.LEFEBRE=1960-1970 yıllarında kent sosyolojisine marksist bir bakış açısı kazandırmış.sermaye yatırımı -kar-kira ve sınıfsal sömürü gibi kavramların kentsel sosyoloji alanına nasıl dahil edileceğini göstermiştir.ona göre temelde devletlerin kar için dikkate aldıkları mekan "soyut mekan",gündelik hayatta kullanılan mekan "sosyal mekan" dır.bu mekanlar arasındaki çatışmanın sınıf çatışmasına benzer şekilde kapitalist toplumda olduğunu savunur.

CASTELSS=Kentsel sistemin bireylerin kendi emek güçlerini(ulaşım,elektrik vb)yeniden üreten bir sistem olduğunu bu nedenle kentsel analizin bir parçası olması gerektiğini savunur.

D.HARVEY=Kentsellik tipki endüstriyel ürün gibi üretilen kentsel emkanın değişim ve tüketim değerini belirleyen en önemli fiziksel ve sosyal ortamdır.bu nedenle "sermaye birikim sürecinin"bir parçası haline gelir.

J.LOGAN VE H.MOLITCH=Siyaaset ve ekonominin şehirlerin şekillenmesindeki etkileşimini tartışmışlardır.şehirler ,seçkinler tarafından kontrol edilen "büyüme makineleridir".

POSTMODERN KENTİN ÖZELLİKLERİ

Lefebre nin kentsel kuramına onun "mekanın üretimi"konusunda geliştirdiği fikirlere dayanır.

soja postmodern şehirdeki kentsel dönüşümün (los angeles kentsel dönüşüm örneği üzerinden)6 süreciyle açıklar.bunlar;

a)yeniden yapılandırılan kentsel siyasal iktisat sürecinde daha esnek üretim biçimiyle postfordist sanayi metropolünün oluşumu(esnek kent)

b)kültür ,sermaye ve emeğin küreselleştiği bir dünya kenti oluşumu(cosmopolis)

c)toplumsal kutuplaşmanın arttığı ,sosyal mekansal eşitsizliğin açıkça görünür olduğu çifte kent(ikili kent)

d)son derece kontrollü güçlendirilmiş alanlarda kapalı toplulukların yaşadığı (carceral kent)

e)gerçek dünyanın simülasyonları ile kentsel yaşam deneyimimizi etkileyen "hiper gerçek"ve taklit /sahte (simulacrum)mekanlardan oluşan sanal kent (simcity)

SONUÇ=Bu ünite kent sosyolojisine mekansal ve çevresel konuların her zaman sosyal ilişkilerin bir parçası ve bölümü olduğunu savunan bir perspektif olan "sosyo-mekansal" bakış açısıyla yaklaşmıştır. kentler ilk doğuşlarından bugüne kadar ,bilgi,güç,zenginlik ve kontrol yani tüm kaynakların toplanma merkezi olmuşlardır.

KENT SOSYOLOJİSİ ÜNİT 2 ÖZET

***TARİHİ KENT ÇALIŞMALARINDA KENT KAVRAMI**

-ARAPÇADA,Medine(kent),medenî(kentli)medeniyet(uygarlığın)karşılığıdır.

-LATİNCE,CİTE (KENT)-İNGİLİZCE,city(kent),civil/ized kentli,civilasition(uygarlığın)karşılığı.

-FRANSIZCA,cite(kent),civilise(kentli)civilisation(uygarlığın)karşılığı.

*bu açıklama kent kavramı ile uygarlık kavramı arasındaki sıkı ilişkiyi,kentli kişinin giderek uygar kişi olduğu varsayımını ortaya koymakta.

*FERNAND BRAUDEL'e göre kent ister küçük ister büyük olsun içindeki evlerin,anıtların,sokakların toplamından çok daha başka birşeydir,sadece ekonomi ,sanayi ve ticaret merkezi de değildir.

Toplumsal ilişkilerin mekansal izdüşümü olarak kent,dünyevi olanı kutsal olandan,çalışmayı ,eğlenceden ,kamuya ait olanı özelden, erkekleri kadınlardan,aileyi yabancı olan her şeyden ayıran sınır çizgileri ağının kendi içinde kesiştiği,aynı zamanda onun yapısını oluşturduğu bir mekan görünümüyle karşımıza çıkar.

***DEĞİŞİK BİLİM DİSİPLİNLERİNİN KENT KONUSUNA İLGİ DUymasının Nedenleri**

1)kentlerin ve kentleşmenin modern dünyanın en çarpıcı olaylarından biri olduğu,bütün dünya için ortak bir olaya olarak algılanması.

2)kentleşmenin günümüzde yaygın olarak görülmesi.

3)tarihsel ve toplumsal gelişmelerin kent olgusuyla bağlantıları.

4)sanat ve mimarlık ile yerleşim tarihinin paralellikleri.

5)kent tarihi ile uygarlık tarihinin birbiryle örtüşmesi.

***SOSYOLOJİ ARAŞTIRMA KONUSU OLARAK KENT KAVRAMI DEĞİŞİK YÖNLERİYLE ELE ALAN**

SOSYOLOGLARIN ARAŞTIRMA KONULARI REFERANS ALINIR BUNLAR;

a.comte ,h.spencer,f.tonnies,k.marx,h.pirenne, ve m.weber dir.

-M.WEBER=ona göre kent "geleneksel otoritenin tükendiği,karizmatik otoritenin henüz doğmadığı bir ortamda sürüp giden çatışmalarının artışıyla ortaya çıkar".bu bağlamda kent 2 bakımdan anlam kazanır.1.kentler ,tarihi ve toplumsal çatışmaların sonucunda otoritenin "akılcılaştırmasının" sahnesi olmuştur.2.akılcılaştırma süreci içinde ortaya çıkan özellikler kentlerin özelliklerini belirleyecektir (bu durum batı uygarlığında simgesi olacaktır).Kentlerin iktisadi ve siyasi özellikleri yanında ona gerçek kimliğini kazandıran "topluluk olma" özelliğidir.weber 16.yy osmanlı istanbul'u için ilginç bir saptamada bulunur;bu tarihlere kadar istanbulda da tüccarlar,lonclar,askeri birlikler ,ulema derviş gibi dini yapılar diğer tüm mesleki ve mahalli oluşumların kent örgütlenmesi içinde temsil edilme durumları yoktu,bundan dolayıda istanbulu kentsel yerleşim olarak tanımlamaz.(aynı tespiti 15-16 yy parisi içinde yapmıştır)

***WEBER GÖRE BİR YERLEŞİMDEKİ TOPLULUĞUN KENTSEL OLARAK TANIMLANABİLMESİ İÇİN ;**

1-İSTİHKAM(kenti çevreleyen fizik unsuru sur sistemi)

2-BİR PAZAR YERİ(kentin fiziki unsuru olarak örgütlenmiş,işlevi tanımlanmış kentsel bölüm)

3-HUKUK(kentine ait bir mahkemesi olması)

4-İLGİLİ BİR BİRLİK BİÇİMİ(esnaf loncalarından dini kurumlara uzanan din,yasa örf adet ,yuttaşlık yada uyrukluğa bağlıyla kentliyi o kentle aidiyetlik ilişkisi kurduran birlik).

5)ÖZERKLİK-(kısmende olsa özerkliğe sahip belediye örgütlenmesi)olması gereklidir.

İLK YERLEŞİMLER (NEOLİTİK YERLEŞİMLER)VE KENTLER

Neolitik dönem' de çok hızlı bir biçimde küreselleşme ,siyasallaşma ve kurumsallaşma görülür.Toplumsal ilikilerden ekonomiye ,mimarlıktan teknolojiye kadar kültürü oluşturan öğeler değişerek yeni bir toplumsal yapı oluşmuştur.

*neolitik dönemde gerçekleşen bu hızlı dönüşüm ve değişime g.childe "NEOLİTİK DEVRİM "adını verir.

*Anadoluyu'da içine alan yakın doğu'da diğer yerlerden farklı bir yaşam modeli (köy)olarak tanımlanan bir yerleşim türü ortaya çıkmıştır.bu yerleşimlerin diğer yerleşimlerden farklılaşan 3 özelliği vardır;

1-sosyal yapıları ile ilerleyen dönemlerde kent-devlet oluşturma potansiyelleri vardır.

2-yerleşimlerin yapısı sadece işlevsel açıdan değil toplumsal statü açısından da belirli özellikler içerir.

3-KÜLT(din;tapınmayla ilgili ihtiyaçları karşılayan eylem,nesne mekanı kapsayan herşey örneğin,kült eşye ,kült ayini,kült alanı vb)inancı ve bu inanca göre mimari anıtsal özellikler gösterir.

***Türkiyede ki tarih öncesi arkeoloji çalışmalarıçok sayıda neolitik yerleşim ortaya çıkarmıştır bunlar;**

-Diyarbakır/erganideki çayönü-urfa nevali çöri-akarçaytepe,teleilat -konya çatalhöyük-aksaray aşıklı höyük-burdur hacılar-bursa iznik ılıpınar-istanbul pendik-kırklareli aşağı pınar insanlık tarihinin en önemli tarihi mirasları arasında sayılır.

*kalkolitik dönemde ,orata çıkan ilk kentler coğrafyası yakınoğu özelliklerde mezopotamya dır.

yukarı ıfır bölgesinde yeralan "malatya arslantepe höyük"kalkolitik dönemin geç uruk evresinde(m.ö 4000'in 2.

yarısı)ıfır vadisi yoluyla hem mezopotamya hemde orta anadolu kültürleriyle ilişki kuran önemli kent yerleşim yeridir.

*G.CHİLDE,m.ö 3000 yıllarında mısır,mezopotamya ve indus vadisinde ortaya çıkan toplumsal değişiklikleri "KENTSEL DEVRİM "olarak adlandırır.childe göre;mö 3000 tarinde basit çiftçiliklerden oluşan küçük toplulukların,köy yerleşimlerinden tümüyle farklı olarak kurumlarını oluşturmuş kentlerle birlikte ortaya çıkan devlet organizasyonları vardır.

*M.Ö3000 'li yıllarda gelişen doğu uygarlıklarının kentler üzerinde kurulduğu söylenebilir.bu uygarlıklar şaşırtıcı biçimde planlı ve iş bölümüne dayalı çalışma düzeni kurmuşlardır.(yazıyı,matematiği,yıldızları gözlemleyip takvim hazırlamayı,tekerlekli kanı vb)kent her bakımdan çok iyi planlanmış bir karakter sunmaktaydı.

ANTİK DÖNEMDE KENTLER

Roma imparatorluğunun çöküşü 410 yılında kuzey kavimleri tarafından yağmalanmasıyla olmuştur. Örgütlü toplumun çözülmesi kentlerin fiziki görünümünün yıkımıyla sonuçlanır.

*Aziz Ambrosius ;387 yılında kuzey italya'da gördükleri karşısında kentler için,"yıkılmış kentlerin cesedi" diye söz eder.

*Aziz Augustinus,romanın yağmalanmasından sonra insan etkinliğiyle oluşan kentlerin insan oğlunun kendi günahları altında yok olduğunu,hristiyanlık düzeninin bir "tanrı kenti" olduğunu söyler.

*Henry pirenne;ona göre kent öncelikle ekonomik yapısı ile tanımlanmalıdır.bu özellik onu kırsal olandan ayıran özelliktir.ona göre roma imparatorluğu akdenizli bir karakter taşımaktadır.akdeniz çevresindeki yöreler roma merkezli ticaret ağı içindedir.

Avrupa kuzey kavimlerinin saldırıları ticaret kavimlerini bozmaya başlamış,7.yy da islamin fethiyle tümüyle çökmüştür.Bu yıllardan sonra avrupa başat üretim tarzı olarak "tarım dönemini "ne girer.

Avrupa ,asiller, ruhbanlar ve köylüler olarak kastlara ayrılır.senyörlük yaygınlaşmıştır.Köprüler yıkılmış ,yollar bakımsız bu şartlar altında da bütün kent hayatı kaybolmuştur.

Antik kentlerin bu çöküşü ,yeni gelişmeleri beraberinde getirmiştir.eski yerleşimler üzerinde kaynakların olanak verdiği ölçüde az sayıda belirli bir nüfus barınmayı sürdürmüştür.Bu yerleşimler "burglar"ve "piskoposluk siteleri"dir.

Kilise örgütlenmesinde bölgesel yetkilere sahip,hristiyan din adamlığı hiyarsisinde üst mevki olan bir piskopos tarafından yönetilen kilisenin olduğu kentlere pisikoposluk kentleri denir.(papaz larda oluşan bir kurul tarafından hristiyan hukuk ve ahlaki değerleri gözetilerek yönetiliyordu)

*Çağ kentlerinde yaşayan halkı tanımlamak gerekirse bir kent halkından söz etmek yerine,kale halkından söz etmek gerekir.10.yy da bu durumu değiştiren olgu "ticarettir".Ticaret merkezli bir farklılaşmanın sayesinde ilerleme,kar ve eşitlik ,özgürlük gibi değerler gelişmeye ,yerleşmeye başlar.

15.yy a gelindiğinde artık kölelik sistemi yerinekentin büyük çoğunluğu özgür kişilerden oluşmaktadır .

FERNANAD BRAUDEL bu dönem için söz,"KENT HAVASI İNSANI ÖZGÜR KILAR"DIR.

*Rönesans sonrasında en önemli siyasal değişimi ise mutlakiyetçi bir devletin ortaya çıkmasıdır.eski kentlerin sokakları yeni iktidarın ihtiyaçlarını akrşılayamaz durumdadır.

*mumfurd.'un simgesel anlatımı ile,ortaçağ kentlerindeki çan sesleri yerine "trompet ve "borazan" ların duyulmaya başlanması yeni gelişimin göstergeleri olarak değerlendirmektedir.

*kentlerde birbirini dik kesen uzun ve geniş caddeler kamusal yapıların ,görkenmli bir şekilde yeniden yapılanmaları "rönesans ve barok "kentlerin fiziki yapısını planlar.

*Mimar albertiden , leonardo da vinciye ,rönesans sanatçıları rasyonel ve imetrik kent tasarımlarıyla birer ütöhist sayılabilir.herşey "ideal toplum ve ideal kent" düşüncesiyle tasarlanmaktadır.Ütöhist kentçilere diğer örnek de "more , cabet ,III. napoleon "verilerbir.

more_yarattığı ütopyasında iyi yöneticilerle kötülüklerden uzak ,eşitliğin olduğu bir dünya tasarlamış.

cabet_1847 yılında texas ta toprak satın alıp kendi ütopyasını gerçekleştirmek istemiş ancak hiç bir zaman başaramamıştır.Kent sel yaşama müdahale fikri hiç bir zaman ortadan kalkmamıştır.

SELÇUKLU VE OSMANLI KENTLERİ

Bu kentler üzerine yapılan araştırmalar genellikle fiziki yapısı hakkında olmuştur.

kent bölümlerinde dini ve sivil yapılar bulunur.

her kentin sur sistemi mutlaka vardır.

yerleşimin sur dışına taşıdığı örnekleri;amasya,erzurum kayseri,kırşehirdir.

yerleşimin sur içinde kalan örnekleri;ankara,konya ,sivas,kütahya,sinop ,antalyadır.

1300-1333 yıllarında anadoluda büyük kuraklık yaşanmıştır.üretimin düşmesi yoksulluk ve açlığa nedne olmuştur.savaş ortamı köylünün üretim gücünü düşürmüştür.

osmanlı bölgesini oluşturan bölümde koşullar daha uygundu.

osmanlılar konargöçer yapısından kentsel yaşama evrilen giderek devlet organizasyonu kurarlar.

erken dönem osmanlı kentleri,bilecik,bursa ,iznik ,yenişehir edirne ankara amasya gibi kentlerde deönemin tipik mimari

yapısı camiler çok işlenli yapılardır.dini işlevi yanı sıra bu yapılar toplanma merkeziydiler.şehrin dışında ona yakın bir

konumda yapılan zaviyeli camiler kolalizatör dervişlerin bölgeye gelen göçlerin dentlenmesinde bunalrın iskan

edilmesinde bi odak işlevi görüyordu şehrin dışında yapılmasının bir amacıda konargöçer lerin buraya yakın

.yerleşme sağlamasıydı.bundan dolayı erken dönem osmanlı kentleri birden fazla odağı olan dokulardan oluşur.

osmanlı kentlerinin bir diğer önemli fiziki unsuru küllüyelerdir.

vakıflar osmanlı kent yaşamının sosyaş-ekonomik kurumudur.

ÜNİTEYE AİT KAVRAMLARIN TANIMLARI

- -PALEOTİK DÖNEM(ESKİ TAŞ)=M.Ö 300.000-10.000 yılları arası taş teknolojisinin erken dönemleridir.
- -MEZOLİTİK DÖNEM=M.Ö 10000-9000 YIL Paleotikten ,neolitiğe geçiş evresidir.
- -KALKOLİTİK DÖNEM=M.Ö5600 -3300 yılları arası amden kullanımının başladığı dönemdir.
- -TUNÇ ÇAĞI=M.Ö 3300-1100 bakır ve kalayın alaşımının yapıldığı dönemdir.
- -DEMİR ÇAĞI=mö 1100-30 maden arasında demir cevherinden ayrılabilmesi için en yüksek ısıya ihtiyaç duyulan dönem.
- -AMFİTİYATRO_antik romalılarda içinde savaş oyunları ve vahşi hayvan dövüşlerinin yapıldığı yüksek yapı.
- -ATRİUM_antik roma konutların avluya verilen ad.(erken hristyandada girişin önünde yer alan avlu)
- -BAZİLİKA_Roma döneminde uzunlamasına gelişmiş sütun dizelerince taşınan bir yapı türü.
- -FORUM-ANTİK roma döneminin merkezinde kentin ticaret merkezi.
- -MEGARON_Klasik yunan çağı öncesinde egenın hem batı hem doğu kıyılarını oluşturan bölgelerinde uygulanmış uzunlamasına dikdörtgen bir yapı.
- -MAUSELEUM(MOZELE)antik çağda anıtsal mezarlar.

- -ODEON -ANTİK Yunan ve roma dönemindeki müzik dinletileri için yapılmış özel yapı.
- -SARNIÇ -SU biriktirmek amacıyla toprak altında yapılan özel yapı.
- ZAFER TAKI-antik romada savaşlarda zafer kazanan imparator ve komutanlar için hazırlanmış özel yapı.
- -BORAK SANATI=17-18.yy larda, bütün avrupalıya egemen olan üslup,temel özelliği ,rönesansın durağan kurallarına bir karşı çıkış niteliği taşımasıdır.
- -ARASTA=osmanlı mimarlığında üstü açık yada kaplı bir eksen üzerinde dizilmiş dükkan sıralarından oluşan çarşı yapısı.
- -ASİTANE=mevlevilerde tarikat pirinin gömülü olduğu tekke.
- -BEDESTEN=eş büyüklükte kubbelerle örtülü osmanlı çarşı yapısı.
- -ÇİFTE HAMAM=hem kadınlar hem erkekler için ayrı bölümleri olan osmanlı hamamı.
- -DARÜLHADİS _hadis bilimi okutan dini okul.
- -DARÜŞŞİFA _hastane yapısı.
- -DERBENT=osmanlılarda uç boylarında bulunan küçük kaleler ,koruma yerleri.
- -HANKAH=aadolu selçuklu çağında yapılmış özellikle derviş vs gibi din adamlarının geçici konakladıkları yer.
- -KÜMBET=silindirik yada çokgen planlı gövde üzerine oturan konik yada piramidal bir külahtan oluşan mezar yapısı.
- MEDRESE=Bu günkü orta ve yüksek öğretime denk düşen eğitim veren eğitim yapısı.
- ŞİFAHANE=islam ülkelerinde yapılmış sağlık yapısı.
- TEKKE=bir yapı topluluğu şeklinde kurulmuş tarikat yapısı.
- ZAVİYE=küçük tekke yapısı.
- TÜRBE=anıtsal mezar yapısı.

KENT SOSYOLOJİSİ ÜNİTE 3 ÖZETİ

kent =Tarih içinde farklı adlarla ve biçimlerde ortaya çıkmış olsada ,insanlık tarihinin önemli sosyal olgularından birisidir.Günümüz kentleri ,modernleşme sürecinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyolojik açıdan kent=Tarım dışı üretimin yapıldığı,kontrol işlevlerinin toplandığı ,nüfus açısından belirli büyüklük,heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış bir mekan olarak tanımlanmakta. kent sosyologlarına göre kentin tanımı= dar bir tanımı yerine,kapsamlı bir değerlendirmesini tercih ederler.buna göre;kent ,yeniliklerin,buluşların,askeri,dini ve ekonomik örgütlenme ile siyasal değişimlerin,yeni değer ve tutumların ,özgürlüklerin, yabancılarla karşılaşmanın,işlevsel farklılaşmanın biyolojik ve kültürel çeşitliliğin,kozmopolitleşmenin,melezleşmenin ,sosyalleşmenin ,uygarlaşmanın ve örgütlü kontrolün mekanlarıdır.

Kentleşme=sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması,bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran ,toplum yapısında artan oranda örgütlenme,işbölümü ve uzmanlaşma yaratan ,insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir. Kentleşme=Kent kültürüne ait değer,davranış ve tutumların benimsenmesidir. Sosyal bilimciler kent olgusu konusunda çelişkili tanımlamalar yapmıştır.örneğin;bazılarına göre ,yenilik hareketlilik ,özgürlük ,mutluluk kaynağı bazılarına göre ise;saldırgan given vermeyen ,suç şiddet ve ahlaki yozlaşmaya akynaklık eden mekan olarak görülmüştür. 19.YY sosyologlarına göre kent;kentleşmeyi kendi sosyal teorilerinin anlayışlarının içinde değerlendirmiştir.kent sosyolojisinin ilk tohumları atıldığı bu dönemde gelişkin bir kent sosyolojisinden bahsetmek mümkün değildir.

*saint simon _tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş

*tönnies-cemaat'ten cemiyete geçiş.

*spencer-basitten karmaşıklığa geçiş.

*durkheim -mekanik dayanışmalı toplumardan organik dayanışmalı toplumlara geçiş.

*h.becer-kutsal toplumlardan ,laik toplumlara geçiş.

*marx ve engels kenti toplumsal değişim sürecinin parçası olarak analiz etmektedir.kapitalis üretimin mekanıdır.

*weber-simmel _toplumsal yapının anlaşılmasında bir etken olarak analiz etmiştir.

*webere göre kent,hesaplayıcı rasyonelliğin ve akılcılığın büyümesi.

*simmele göre;yaşamın para ekonomisine dayandığı,bireyin yabancılaştığı bir yapıdır.,

Kent sosyolojisinin bir disiplin olarak ortaya çıkması ,1920'LERDE ŞİKAGO OKULU öncülüğünde gerçekleşen çalışmaları ile olmuştur. Şikago okulu temsilcileri-ROBERT park,ernest burgess,roderich mc kenzie,lous wirth(amerikan kentleri sosyolojik olarak niteliksel metodlarla incelediler). Şikago okulunun özgün yanı=kentsel gelişmeyi ve büyümeyi sosyolojik olarak ilk kez kente özgü terimlerle ele almasıdır.(yoğun göç alan amerikan kentlerini ,temel olarak bütünleşmenin,uyumun ve sosyal uzlaşmanın nasıl sağlanacağı problemi etrafında incelemişler)

TOPLUMSAL TEORİ VE KENTLEŞME *EKONOMİ POLİTİK YAKLAŞIM(KARL MARX-FREDERİCH ENGELS)

-Marx ve engels in çalışmalarında genel olarak kenti ayrı bir çalışma nesnesi olarak ele alan veya kenti sistematik olarak açıklayan kuramsal bir yaklaşım bulmak zordur. -Engels 'in salford ve manchester kentlerine ilişkin gözlemlerinden yola çıkarak kaleme aldığı,"ingiltere'de emekçi sınıfların durumu " adlı çalışması kent mekanının siyasal stratejiler açısından önemi üzerine yapılmış en kapsamlı çalışmadır. -Marx kenti ele alan kuramsal bir çerçeve geliştirmemiş ancak kenti kapitalist gelişme süreciyle olan ilgisi yönünden analiz etmiştir.marx sanayileşmenin köy nüfusunu azaltarak kasaba ve kentte göçü artıracaklarını ,bu değişimin insan davranışlarını ve yaşam süreçlerini etkileyeceğini,proleterya kültürünün oluşacağını savunmuştur.ona göre ortaçağa kadar insan topluluklarının tarihi taşranın (kırsal)tarhidir. modern tarih taşranın kentleşmesidir.kapitalist sanayileşmenin nasıl endüstriyel kasaba ve kentlerin aşırı hızlı büyümesine yol açtığıyla ilgilenmiştir.kapitalizmin insanların feodal bağlarını koparacağını ileri sürmüştür. -Ekonomi politik yaklaşım

kentleşme olgusunu,kapitalizm gelişimi ve sermaye birikim süreçleri çerçevesinde analiz etmiştir. -Kentleşmeye ekonomi - politik olarak yaklaşan marx ve engels kapitalist üretimin ve gelişimin kentlerde yarattığı olumlu ve yıkıcı etkilerini birlikte ele almışlardır. -Engels ,büyük kentlerde insan yığınlarının özellikle insana özgü olan diğerlerinin farkında olma durumundan vazgeçerek tamamen"biyociliğe" geçtiklerini düşünmektedir. -Engels üretim ve yeniden üretim süreçlerini birlikte ele alarak marksist sınıf ve kent analizine önemli bir katkı sağlamıştır.ona göre;kapitalizmin yarattığı sömürü ve sefalet kendisini sadece üretim alanında göstermez ,yeniden üretim alanında kapitalizmin yarattığı sefalet ve sömürünün izlerini taşır. -Marx ve engelsin çalışmalarında kapitalist kentin ortaya çıkışı 2 yönlü bir değerlendirmeye yol açmıştır. *kapitalist ilişkileri bir yandan burjuvazinin zaferinden itibaren bu sınıfın gericileşmesine ve sömürü ilişkilerine yol açarken, *diğer yandan,başka bir ilerici durumu doğurmuştur bu ilerici durum

SANAYİ PROLETARYASININ ORTAYA ÇIKMASIDIR.

-Engelse'in manchester kentindeki gözlemlerine dayanan çalışmasında en çok vurguladığı konu,"kent mekanında toplumsal kesimler arasındaki mekansal ayrımların "sınıfsal bir nitelik taşımasıdır. -Marx ve engels kenti işbölümünün artışı,işçi sınıfının kitleselleştiği ve bilinç kazandığı bir yerleşim yeri olarak görürken,köye karşı negatif bir tutum almaktadırlar.köylülük onlara göre geri bir yaşamdır.

WEBER İDEAL TİP OLARAK KENT...

-Weber,kenti ekonomik ve politik yönden tanımlayarak ideal kent tipine ulaşmaktadır. *politik olarak kent,politik ve idari düzenlemelere sahip bir topluluk,bağımsız bir birlik olarak düşünülmelidir. *antik dönemde kentler akrabalık temeline dayanır. *modern dönemde ulus-devlet temeline dayalıdır. -ideal kentin şu özelliklere sahip olması gereklidir, 1-kale 2-pazaryeri 3-kısmen bağımsız hukuk sistemi ve mahkeme 4-birarada yaşama 5-seçimle gelmiş idari otorite. -Kentler weber açısından feodolizmden kapitalizme geçişte oynadığı özgün roller(ussallık-vatandaşlık hakları vekapitalist girişimcilik)açısından önemli bir olgudur. -Webere göre,kentin özel karakterinin, varlıklarının ticaret ve alışverişe dayanması vebir pazar yerleşim yeri olmasıdır.mekanda ekonomik ve ticari ilişkilerinin görece hakimiyetinin kentsel topluluğun açığa çıkmasındaki en önemli unsur olduğunu düşünmektedir. -webere göre gerçek anlamda kentler ancak avrupada oluşmuştur.kentin "topluluk hareketi" olmasından çok "toplumsal bir hareket" olduğunu belirtmesine rağmen ,bir kentte aranması gereken nitelikleri ulus-devletler çağında toplulukçu sayılabilecek bir tarzda belirlemiştir.Weber ,batı kentlerinin özelliği ile avrupa kapitalizminin oluşumu arasında ilişki kurmuştur.

GEORG SİMEL (KENTTE YABANCILAŞMA SORUNU)

-Simmel'e göre modern yaşamın enderin sorunları,muazzam sosyal güçler olan tarihsel bir miras,dış kültür ve yaşam tekniği karşısında bireyin kendi özerkliğini ve bireyselliğini koruma çabasıdır doğmaktadır. -Simmel'in ünlü METROPOL VE ZİHİNSEL YAŞAM çalışmasında modern yaşamın en büyük sorununun bireyin kendi özerklik ve bireyselliklerini kendi ellerinde tuttuğu iddaasından kaynaklandığını savunmuştur. -kent zekanın olduğu kadar "para ekonomisinde" egemen olduğu yerdir. -para ekonomisi kesinlik ve dakiklik yaratır. -simmel için kentteki sosyal yaşam ,"dakiklik kestirebilirlik ve kesinlik" gibi bir ilişkiler ağını çağrıştırmaktadır. -kentte birbiri ardına gelen uyaranlar bireyin derin bir değerlendirme yapmasına fırsat vermez ve kentli insandan daha az bir derinlikli bilinçlilik talep eder .tepkisi zayıflar. -kentli insan hızlı karar vermek durumunda olduğu için "kalbiyle değil zihniyle tepki verir". -rasyonellik kent hayatının baskısı karşısında öznel hayatı koruma görevi üstlenir.

KENT SOSYOLOJİSİNİN YÜKSELİŞİ -ŞİKAGO OKULU

-Kentlerin sosyolojik olarak analiz edilmesine yönelik kuramsal çerçeve ilk kez chicago okulu tarafından geliştirilmiştir.Şikago okulu'nda kent sosyolojisine katkı yapan düşünürlerin başında ,R.PARK ,E.BURGESS,R.MC KENZİE,LOUIS WHİRT gelmektedir. -Şikago okulunda özellikle dikkate değer iki yaklaşım; 1-kent analizinde park 'ın kullandığı "ekolojik yaklaşım"dır. 2-wirth'ün kentliliği "bir yaşam biçimi"olarak ele alan yaklaşımıdır. -şikago ekolü kent üzerine yaptığı çalışmalarla ,kenti bir araştırma laboratuvarı haline getirerek nitel araştırmayı kentteki sosyal olayların çalışılması için en uygun araştırma yönetimi olarak önermiştir. -Şikago okulunun genel yaklaşımına göre;doğal dünyada canlılar ,saha üzerinde sistematik şekillerde dağılma eğilimindedirler.Kentler gelişigüzel büyümeyen çevrenin avantajlı özelliklerine tepki olarak büyürler.örneğin=günümüz toplumlarındaki kent alanları nehir kıyılarındaki verimli ovalarda veya ticaret yolları veya demir yollarının kesime noktalarında gelişme eğilimindedirler. -Şikago okulu 20 yy inbaşlarında amerikada kentlerin aldığı yoğun göç sonrasında bütüneşme ve birlikte yaşamın yarattığı sorunlar gibi konularla ilgilenmişlerdir.gerek aldığı konular gerekse uyguladığı yöntemler bakımından kent sosyolojisi alanında çığır açmıştır ,ancak araştırmalarının amerikan kentleriyle sınırlı kalması kuramın genel anlamda kabul görmesini zorlaştırmıştır.

R.EZRA PARK EKOLOJİK YAKLASIM

-Park temel olarak kentleşme sürecinde gelir,etnik topluluk vb özellikler açısından farklı yerleşim alanlarının nasıl oluştuğunu ve bu mekansal ve sosyal mekanlar arasındaki bağlantının nasıl kurulduğunu sorusunu sormaktadır. -park'ın kentte yaptığı ayrıntılı empirik araştırmalar ,kullandığı yeni sosyolojik teknikler ve katılımlı gözlemler kent sosyolojisinde önemli gelişmeler yaratmıştır. -Ekolojik bakış açısı kent örgünlmesi bilinçli düzenleme ve planlamanın önemini dhaa az vurgulama eğilimindedir.kent gelişimini "doğal" bir süreç olarak nitelendirir. -park'ın geliştirdiği kentsel ekolojinin araştırma birimi tanımlı coğrafi ve kültürel yaşama alanı içinde bulunan insanların oluşturduğu yerleşme gruplarıdır.parka göre kentteki mekansal ilişkileri açıklayan kavram "hakimiyet" kavramıdır. -Ekolojik kuram kentin mekansal mevcut ayrımsal yapısını ,doğal ve değişmez gördükleri için ve kent süreçlerini etkileyen kültürel faktörlere yeterince yer vermediği için eleştirilmiştir. **ERNEST BURGESS ORTAK MERKEZLİ DAİRELER KURAMI** -Burgess kent içindeki arazi kullanımını genişleyen ortak merkezli daireler kuramıyla açıkladı .farklı kentsel arazi kullanımının (iş ,eğlence,üretim ,farklı sosyal sınıfların barınması vb)düzenli bir model takip ettiğini savundu. -**BURSESS 'İN KENTSEL BÜYÜMEYİ AÇIKLAYAN ORTAK MERKEZLİ DAİRELER MODELİNDE KENTLER ŞU BÖLGELERİ İÇERMEKTEDİR;**

1-MERKEZİ İŞ YERLERİ BÖLGESİ=

1. daire kentin merkezindedir.merkezini ve çekirdeğini "iş merkezleri"oluşturmaktadır.iş ve ticaret bölgesidir.

2-TOPTANCI VE İMALAT SANAYİ BÖLGESİ(GEÇİŞ BÖLGESİ)

2.daire daha fakir ve gelişmemiştir.çöküntü alanlarından oluşmaktadır sürekli genişleme tehdidi altındadır.yeni göçmen dar gelirliilerin oturduğu bölgedir.

3-İŞÇİ YERLEŞİM MERKEZİ BÖLGESİ

-3.daire yaşam standartları daha iyi olan mavi yakalı işçiler oturmaktadır.iş yerine daha cabuk ulaşabilmek ve geçiş bölgesinden uzaklaşmak için buralar tercih edilir.

4-ÜST SINIF VE MEMUR YERLEŞİM MERKEZİ BÖLGESİ

4.daire memur sınıfı orta ve üst sınıftan insanlar yaşamakta.modern alışveriş merkezleri zenginlerin lüks mülklerinin bulunduğu özel yatılılmış bir bölgedir.

5_BANLİYÖ BÖLGESİ (COMMUTERS)

5.DAİREkentin sınırları ve merkezdeki iş bölgelerinden oldukça uzak olan bölge banliyö alanları ve uydu kentler bulunmakta. R.MC KENZIE ;KENTSEL BÜYÜME SÜRECİ

-Ekolojik birimler arasında kentsel gelişme dinamiğini sağlayan temel süreçleri;

*KONSANTRASYON(YOĞUNLAŞMA)=bir bölgede yaşayan insanların yoğunluğudur.aynı işleve sahip birimlerin aynı mekanda yoğunlaşması eğilimidir.

*MERKEZİLEŞME=kentsel işlevlerin farklılaşması sonucu denetim ve örgütlenmenin merkezileşmesi eğilimi.

*AYRILMA=ekolojik farklılaşma olarak da kullanılan bu kavram,belirli faaliyetlerin kentin belirli bir kesiminde yapılmasını ve diğer bölgelerden ayrılmasını ifade eder.

*İSTİLA VE TAMAMLANMA(ARDILLIK)=daha önce belli bir işleve sahip olan ekolojik birim içinde yeni bir işlevin gelmesi sonucu eski işlevin başka bir alana kayarak yeni işleve bırakması sürecidir.ÖRNEK-gecekondu bölgeleri ve çöküntü alanları konut sektörü tarafından istila edilip değiştirilebilir ve lüks konut semti haline gelebilir.bu değişiklikler olduğunda tamamlanma süreci gerçekleşmiş olur.

LOUIS WIRTH,BİR YAŞAM BİÇİMİ OLARAK KENTLİLİK -WIRTH 'in fikirleri 1938 yılın'da yazdığı "biryaşam biçimi olarak kentlilik"adlı makalesinde toplanmıştır.kentleşme bir yaşam biçimidir görüşünü savunmaktadır. -kuramının özgün yanı;kentsel yaşamı ayrı bir inceleme konusu olarak ele almasıdır. -ona göre kentleşme hayat tarzında ve dünya görüşünde meydana gelen değişiklikler ile ilgilidir. -kenti toplumsal açıdan birbirine benzemeyen insanların göreceli olarak geniş bir alanda yoğun bir biçimde ve sürekli olarak birlikte biryere yerleşmiş insan toplulukları olarak tanımlar. -kentlerdeki insanların başkaları ile ilişkileri kısa ömürlü ve bölük-pörçük bir ilişkiye dayanır bu ilişkiler içsel tatminden ziyade çıkar üzerine kurulu anonim değil,kişisel ilişkilerdir.birey manevi değerler katılma ve yardımlaşma duygusuve içinden gelen kendini ifade edebilme yetisi gibi özelliklere artık sahip değildir. -kentlilik kavramını bir yaşam biçimi olarak kavramıştır ve kent yaşamının kişisel olamamayı sosyal mesafeyi ortaya çıkardığını vurgulamaktadır. -ona göre kentleşme nüfusun büyüklüğü ,yoğunluğu ve heterojenliğinin bir sonucudur. -kentlerde yaşama ve yaşamın evrensel birtakım özelliklerini tanımlama iddaasındadır. -kentlerde tipik olarak fiziksel bağlar yakın fakat sosyal bağlar uzaktır.(uzak ,soğuk ve bezgin görünüm başkalarının beklentileri karşısında bireyi koruyucu birkalkandır).

KURAMA YÖNELİK ELEŞTİRİLER *WIRTH günümüz kentlerindeki ilişkilerin çok fazla yüzeysel olmasıve kişisel olmaması özelliğini abartmaktadır. *kentsel mekanı ve kentli insanı patolojik bir olgu olarak görmesine rağmen bu durumdan kurtulmak için önerilerde bulunmaz *kuramı amerikan kentlerdeki gözlemlerine dayanmasına karşı heryerdeki ekntliliği genellemektedir,oysa kentlilik her zaman her yerde aynı değildir. *giddens wirth kuramı belli noktalarda eleştirir,ona göre wirth'in yaptığı gibi;kentselliğin genelleştirilmiş açıklamasının yalnızca kentlerin kendi özellikleri üzerine dayandırılabilceğini düşünmek hatalıdır. *kuram sadece sanayi toplumunun belirli özelliklerine vurgu yapması nedeniyle eleştirilir.

HENRİ LEFEBVRE,TOPLUMSAL ÜRÜN OLARAK MEKAN -lefebvre mekanın ,toplumsal değerler ve anlamlara dayalı olan ve mekansal algı ve uygulamaları belirleyen,bir toplumsal ürün olduğunu savunur.kent mekanının bu toplumsal üretimin toplumun kendini tekrar üretmesi açısından son derece önemli olduğunu ve farklı sosyal sistemlerde farklı biçimler aldığını belirtir. *mekan üretim sürecinde yeni mekanların yeni toplumsal ilişkiler oluşturduğunu idda eder. *marksist yaklaşım içinde ilk defa kentsel mekan kavramının dışında mekan kavramını tek başına kullanmaktadır. *ona göre,kapitalizm kendi iç ilişkilerini ve karşılaştığı krizleri mekanları işgal ederek ,yumuşatmayı becerebilmiş ve büyümeyi başarabilmiştir. *sermaye kent mekanını sadece üretimin yapıldığı bir mekan olarak görmemiştir.aynı zamanda mekanın kendisini alınırsatılır bir rant aracına(metaya)dönüştürmüştür. -lefebvre ye göre kapitalizm için mekannınsomut kullanım değeri değil "soyut" yani değişim değeri önemlidir. *SOMUT MEKAN,günlük yaşam pratiklerimizi gerçekleştirdiğimiz ,ihtiyaçlarımızı karşıladığımız kullanım değerine sahip mekanı işaret etmektedir. *SOYUT MEKAN,mekanı kullanım değeri olarak değil üzerindern kar rant sağlanacak bir arac olarak görmektedir. *SOSYAL MEKAN,gündelik hayatta kullanılan mekanı işaret etmektedir. mekanı 3'lü sınıflamaya göre açıklamaktadır; 1-algılanan(perceived)mekan,görece nesnel insanların günlük yaşam çevrelerini içeren somut mekandır. 2-tasarlanan(conceived)mekan-mekanın zihinsel yorumudur.kavramsallaştırılan yada soyut mekandır. 3-yaşanılan mekan(lived)-tasarlanan mekanın karışık bir kombinasyonudur.kişinin günlük hayatındaki gerçek mekan deneyimini temsil eder. *ona göre kapitalizm yalnızca mekan üreterek değil mekan üzerinde üstün bir egemenlik kurarak ayakta kalmayı başarmıştır. MANUEL CASTELLS,KOLLEKTİF TÜKETİM VE KETSEL HAREKETLER *Kenler öncelikle ortak tüketim mekanlarıdır.kent kollektif tüketim araçları olan konut,eğitim,sağlık,kültür,ulaşım ,ticaret vb unsurlarının sağlandığı mekanlardır. *kentler işgücünün yeniden üretiminin mekansal üretimin sağlandığı mekansal birbirimdir. *kollektif tüketim araçları çoğunlukla yerel yönetim ve devlet eliyle sağlanmaktadır. *kollektif(toplu) tüketim konusu olankent hizmetleri geniş ölçüde siyasallaştırılmaya elverişlidir.(bu siyasallaşma kentsel toplumsal hareketlere yol açabilir,kapitalist sistemin çökeltilmesiyle sonuçlanabilir). *kent temelde

ideolojik bir içeriğe sahiptir.kentsel sorunlara sınıf mücadelesi ve toplumsal hareketler temelinde yaklaşmak gerekir.devlet müdahalesi kentsel çatıymayı çözmek yerine şiddetlendirmektedir.(devlet ortak tüketim araçlarıyla müdahale ederken bunu çoğunlukla zenginle ve sermayesınıfı lehine yapmaktadır) *kentte toplu tüketim araçlarının ansıl dağıtılacağı sorunu kentsel çevrede karşımıza çıkan toplumsal gruplar arasındaki siyasal çatışma ve toplumsal ayrışmayı ortaya çıkarır *kentsel çelişki ve eşitsizliklere tepki olarak doğan kentsel toplumsal hareketler geniş bir nüfusu etkileyecek işçi müdahalesini geliştirecek bir potansiyele sahiptir. *kent "yaratılmış bir çevre" olarak sadece devlet ve girişimcilerin etkinlikleriyle değil aynı zamanda bu girişimlere direnen kentsel sosyal grupların eylemleriyle de şekillenmektedir. **DAVİD HARVEY ,SERMAYE BİRİKİMİ OLARAK KENT**

-Harvey'e göre kapitalist kentleşme ,üretim sürecinde ekonomik krize giren sermayenin ,karlarını artırmak amacıyla yatırımlarını daha karlı olan kentsel yapıyı çevreye yönlendirmelerinin sonucunda gelişmiştir. -ona göre sermayenin kente yatırımı ,sermayenin birikim süreçleri esas alınarak analiz edilmelidir. -"sermayenin birinci döngüsünde (çevrim)"temel yatırım üretim ve tüketimdedir."sermayenin ikinci döngüsü" sabit mallardaki yatırımlarla oluşur. -kapitalist girişimciler kriz döneminde üretim sürecine yaptıkları yatırımlardan vazgeçerek yeni yatırım alanları olarak kentsel yatırım mekanlarını seçmektedir. -ona göre modern kentlerin büyümesi kapitalistlerin karlarını azamiye çıkarmak istemesinin tarihidir. -kent çalışmalarında genel olarak kapitalist sistemin adaletsizliği üzerine osklanmaktadır. -kentsel hak kavramı kentte yaşayanların çıkarlarını korumak ve geliştirmek üzere tasarlanmıştır. -kentlerin ayrılmış ve eşitsiz mekanlar üretmesi kapitalist sermaye birikim sürecinin bir sonucu olarak görülmelidir. -küreselleşme çerçeve sinde ele aldığı "zaman-mekan sıkışması" mekanların küçülerek tek bir yer haline gelmesini anlatmaktadır. **SONUÇ** -Kentler toplumun tüm gelişim dinamikleri ve mekanizmalarıyla yakından ilgilidir. -günümüz kentlerini ve kent sorunları üzerine çalışanların yüzleşmesi gereken en temel soru,kentin ansıl kavranması gerektiği ve bu çerçevede küreselleşen kapitalist toplumsal ilişkiler içinde kentin özgürlüğünün ne olduğu sorusudur. -günümüzde yerel/kır veya kent düzeyinde meydana gelen değişimler ,aslında ekonominin küresel düzeyde yeniden yapılanma sürecindeki yansımalarından ibarettir(büyük kentin hikayesi kentin kendisinden daha büyüktür).

KENT SOSYOLOJİSİ ÜNİTE 4 (ÖZET)

GÖÇ;basit anlamda, belirli bir hedef doğrultusunda ya da belirli bir hedef olmaksızın herhangi bir yere yönelen coğrafi insan hareketleridir .

-Ülkemizin yetiştirdiği önemli kültür bilimcilerden Bozkurt Güvenç, göç olgusunun sadece insanoğluna özgü bir imkân olmadığını, aynı zamanda dünya gezegeninde yaşayan hayvanların da hareket ederek yer değiştirdiğini anlatmaktadır:

-GÖÇ KAVRAMI

*Göçe dair kavram ve tanımlara geçmeden önce, göç için kullanılan ikiliklerden biraz bahsetmek gerekmektedir,

-Bu ikiliklerden ilki kır-kent ayrımıdır. Klasik göç kuramları göçü farklı iki toplumsal form üzerinden tanımlamaktadır. Bunun temel nedeni, modern sanayi toplumunun kurulmaya başlamasıyla birlikte kırdan kente doğru yaşanan yoğun insan hareketidir.

-Bir diğer ikilik,yapı-fail ilişkisidir. Aslında bu ikilik ilişkisi sosyolojinin tarihi boyunca sosyologlar tarafından sürekli olarak incelenmiş tarihsel bir ilişkidir. Fail yani birey, bazen göçü gerçekleştiren bazen de göçe maruz kalan göçmendir. Yapı, ise bireyi göçe yönelten etmenleri hazırlayan o dönemin sosyal ilişkilerinin bütünüdür.

-Göç olgusuna ait sosyolojik bir zorluk göçü tanımlamada kullanılacak kapsayıcı ortak bir tanım yapmanın zorluğu, hatta neredeyse imkânsızlığıdır. Çünkü her bir göç ve göç dalgası, gerek nedenleri gerek içeriği gerekse de gerçekleşme ve yaşanma şekliyle birbirinden farklı ve biriciktir.

-Göç olgusunu tanımlarken ilk bakmamız gereken noktalar, nüfus (göçmen ya da potansiyel göçmen), coğrafya (hedef ya da kaynak yer, bölge, ülke) ve hareket (göç eylemi) tir.

***GÖÇÜN TANIMI**

-Hareket Merkezli Tanımlar;

--Orhan Hançerlioğlu Toplum Bilim Sözlüğü'nde göçü, "Bir yerden başka bir yere gitme"olarak tanımlamıştır.

-Özer Ozankaya;(Toplumbilim Terimleri Sözlüğü'),"Göç: Bireylerin ya da toplumsal kümelerin yerleşmek üzere bir yerden başka bir yere gitmeleri. Dışagöç: Bir ülkedeki kimi bireylerin ya da toplumsal kümelerin başka bir ülkeye göç etmeleri. İçgöç: Bir ülkeye başka ülkelerden bireylerin ya da toplumsal kümelerin gelip yerleşmesi. İçgöç: Bir ülke sınırları içerisinde bireylerin ya da toplumsal kümelerin bir yerden başka bir yere gidip yerleşmeleri.

Enver Özkalp ise, göçü tanımlayarak ikiye ayırmaktadır;;1-Grup göçü,2-bireysel veya aile göçü.

-Fichter göçü tanımlamak için sosyal hareketliliği temel almış ve Göçleri, gönüllü ve zorla olmak üzere de ikiye ayırarak bireysel süreçleri biraz daha öne çıkarmaktadır. Fichter ortaya koymaya çalıştığı bu ikili tanımlama içerisinde şöyle bir göç tanımı yapmaktadır: "En genel yorumuyla hareketlilik kişilerin zamanda, fizik mekânda veya sosyal yapılardaki her tür devinimine veya göçüne işaret eder ".

--Marshall Sosyoloji Sözlüğü'nde sosyolojik göç araştırmaları başlığı altında göçü şöyle tanımlamaktadır: "Göç (az veya çok) bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir.

-Cemal Yalçın Göç Sosyolojisi adlı kitabında,"Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel

nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli, yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir”

Hareketin Sosyal Etken ve Etkilerine Bağlı Tanım

Jackson; kendi tanımında göçün fiziksel boyutunun

dışında, göçün insani ve sosyal boyutuna da vurgu yapmaktadır.

-Thomas Faist'e göre göç,

idari olarak farklılık gösteren birimler arasında gerçekleşmektedir.

-(Castles ve Miller Göçler Çağı eserinde)

Castles ve Miller'e göre göç olgusu, hem göç alan hemde göç veren her iki toplumu ilgilendiren bir toplumsal eylemdir.

-Castles ve Millere göre çağımızdaki göç olgusunun dört temel eğilimi.

1. Göçün Küreselleşmesi, (göç veren bölgelerin çeşitlenmesi)
2. Göçün Hızlanması, (göç hacminin büyümesi)
3. Göçün Farklılaşması (sadece bir tip göçmen ör. konuk işçi)
4. Göçün Kadınlaşmasıdır. (kadınlar özellikle emek gücü içerisinde göç eylemi içerisinde çok fazla yer almaktadır).

GÖÇ KURAMLARI

-Ravenstein'in Göç Kanunları

-Ravenstein bu çalışmayla William Farr'ın göç hakkındaki düşüncelerini yanlışlamaya

yönelmiştir. Farr, “göçün, hiçbir kesin kanuna bağlı olmaksızın yürüdüğü” fikrini savunmaktadır. Bu çerçevede

Ravenstein'in çabası, göç

olgusunun genel geçer kanunları içermektedir. -Ravenstein çalışması»

dönemin toplumsal yapısının temel belirleyeni olan endüstrileşme üzerine kurulmuştur.

-Göç Kanunları

(The Laws of Migration) başlıklı iki makalesinde belirlediği yedi göç kanunu tartışmaya açmıştır.

Bu göç kanunları:

1. Göç ve mesafe
1. 2. Göç ve basamakları.
2. 3. Yayılma ve emme süreci.
3. 4. Göç zincirleri
4. 5. Doğrudan göç
5. 6. Kır kent yerleşimcileri farkı
6. 7. Kadın erkek farkı

itme Çekme Kuramı

--Bu kuramın formülünü ve içeriğini ilk olarak 1966 yılında Everett Lee yazmıştır.-

itme çekme kuramının temel özelliği göçü, göçmene göre önceleyen bir kuram olmasıdır.

--Bu çerçevede Lee ilk olarak göçlerin karakteristik temel ortak özelliklerini ortaya koymaya çalıştı ve bunun için de göçe ait itici ve çekici faktörleri saptamış,

analizine temel oluşturacak dört ana faktör belirlemiştir. **Bunlar,**

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
3. İşle karışan engeller,
4. Bireysel faktörlerdir.

-itme çekme faktörleri zaman, mekân ve kişiye göre değişen hatta aynı kişi için zaman farklılığına bağlı olarak değiştirilebilecek olan faktörlerdir.

-itme çekme faktörleri ve bu faktörlerin çağımızdaki göç olgusuna etkisi hala devam etmektedir.

-mikro-makro ilişkisi, sosyolojideki temel ve tarihsel konulardan bir tanesidir

-küreselleşme sürecine eşlik eden teknolojik gelişmeler hem ulaşım teknolojileri hemde iletişim teknolojileri insan oğlunu daha hareketli kılmıştır. ekonomik alandaki küreselleşme ise günümüzdeki işgücünü eski dönemlere göre daha hareketli hale getirmiştir.

***Petersen'in Beş göç Tipi**

-Petersen tipleştirilmelerinde

bireysel ve sınıfsal farklılıklara önem vermiştir. -Petersen göç olgusunu beş farklı ilişkide tiplemiştir;

1. ilkel göçler,
2. Zoraki göçler,
3. Yönlendirilen göçler,
4. Serbest göç,
5. Kitlesele göç.

***Kesişen fırsatlar kuramı**

-kesişen fırsatlar kuramına göre ,göre, göç edilmesi

düşünülen iki merkez varsa ve bu merkezlerdeki fırsatlar eşitse ,göçmenler yakın olan merkeze doğru göz edecektir.

-Çağımızda dün ya üzerinde yaşanan insan hareketliliğinin büyük bölümü yasadışı yollarla avrupa ülkelerine ve amerika'ya doğru yönelmektedir.

bu insanların çok büyük bir bölümü ucuz ve vasıfsız iş gücü olarak çalışmaktadır.

Merkez Çevre Kuramı

Çok yaygın olarak kullanılan göç kuramlarından biridir.

Bu kuram, Merkez Çevre kuramı ya da Bağımlılık Okulu olarak da adlandırılmaktadır ve Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi düşünürler kuramın geliştirilmesinde etkili olmuşlardır.

Merkez çevre kuramı sadece dünyada yaşanan sosyal bir göç kuramı değil bütünlüğü anlayıp algılamaya çalışan bir kuramdır.

-Wallerstein merkez ve çevre arasında ilişkiyi ekonomik temelli ve kapitalist ilişkiler bağlamında tanımlamaktadır.

Kurama göre merkez ve çevre ülke arasındaki göç, kapitalist ilişki ve bağımlılıktan kaynaklanan işgücü göçüdür.

-, Kurama göre kapitalist ilişkiler hem ülke içinde, hem de ülke dışına doğru uluslararası göç hareketine neden olmaktadır.

***Göç Sistemleri Kuramı**

-Göç sistemleri kuramı uluslararası ilişkiler çerçevesinde, ekonomik ve politik temelli

olarak geliştirilmiş bir kuramsal çerçevedir. Bu kurama göre, iki ya da daha fazla ülke karşılıklı olarak göçmen değişimiyle bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluştururlar.

-Kurama göre göç, iki ülke arasında göçten önce mevcut olan bir ilişkiden kaynaklanmaktadır.

-Göç zinciri kavramı sadece göçe ait bir durumu açıklarken, ağ kavramı göçmenliğe ait bir durumu da açıklamakta ve göçmenler arasındaki ilişkiler sistemine atıfta bulunmaktadır.

Kurama göre makro yapılar kurumsal faktörlerin tümünü, mikro yapılar ise göçmen sosyal ağının kapsadığı her şeydir.

-Abadan-Unat'ın (2002, s.22-23) göç sistemleri kuramıyla ilgili varsayımlarını sıralayarak kuramın temel noktaları;

Göç sisteminde yer alan ülkeler coğrafi açıdan yakın olmak zorunda değildir, çünkü bu konuda fiziki yakınlıktan çok siyasal ve ekonomik ilişkiler söz konusudur.

Çok kutuplu sistemler de söz konusu olabilir, bu taktirde dağınık hâlde bulunan bir kısım merkez ülkeler birbiriyle örtüşen gönderen ülkelerin göçmenlerini kabul etmektedirler.

Bazı ülkeler birden çok göç sistemine mensup olabilir, ancak uygulamada çoğulcu üyelik gönderen devletlerde görülmektedir.

Ülkeler toplumsal değişme, ekonomik dalgalanma ya da siyasal nedenlerle sistemden çıkabilir ya da sisteme katılırlar. Sistemlerin istikrarlı yapıları yoktur.

İlişkiler Ağı (Network) Kuramı Herhangi bir göç analizinde, o göçün ya da göçmenlerin tarihsel arka planı analiz nesnesi olarak dikkate alınmalıdır.

Ağ kuramı göç olgusunu, göçmen ve/veya göçmenlik üzerinden anlamaya çalışmaktadır.

- Ağ kuramına göre göç, iki ülke arasında öncül göçmenler aracılığıyla kurulmaktadır. Kurulan bu ağ zaman içerisinde ekonomik ve siyasi ilişkileri kapsayacak kadar karmaşık bir hale dönüşebilir. Göçmen çocuklar için yaşadıkları topluma uyum sağlamadaki en önemli araç okuldur.

Crisp göçmen ağının işlevini dört başlık altında toplamaktadır,

1. Bilgi verme işlevi,
2. Göç maliyetini karşılama işlevi,
1. 3. Yasadışı göçü artırma ve organize etme işlevi,
3. Hedef ülkede destek sağlama işlevi.

Kuramın güçlü yönü göç olgusunu sadece yapısal faktörler üzerinden değil, göçmen bireyin bireysel etkileri üzerinden de anlamaya çalışılmasıdır.

- TÜRKİYE'NİN GÖÇ TARİHİ

Türkiye'nin ilk göç deneyimi iç göçlerdir. Ülkemizdeki iç göç olgusunu anlayabilmekiçin, Türkiye'nin geçirmiş olduğu değişim dinamiklerine bakmak gerekmektedir.Cumhuriyetin kuruluş döneminden sonra ülkenin yaşadığı ilk köklü değişim 1950'li yıllarda yaşanmıştır.

-Tarımda makineleşme kavramı, tarımda traktörün kullanılmasıdır. Traktör kullanımıyla başlayan süreç tarım işlerini makineyle çok hızlı ve etkili bir şekilde yapılmasını sağlamıştır. Bu etki, kırsal alanda birçok tarım çalışanınin toprağından kopmasına neden olmuştur.

-1980'lerdeki göç dalgasının önemli özelliğı, üç büyük kentten daha çok alternatif diğer kentlere yönelmesidir.

Ülkemizin ikinci göç deneyimi ise yoğun olarak Avrupa ülkelerine, özellikle de Almanya'ya yaşanan dış göçtür.

Türkiye'den Avrupa'ya göçün tarihsel başlangıcı

II. Dünya Savaşı sonrasında, 1950'li yıllara rast gelmektedir. Savaşın yı kılmış ve potansiyel işgücünü büyük oranda kaybederek çıkmış Avrupa ülkeleri kalkınmak için ihtiyaç duydukları işgücü kaynağını yurtdışında bulmuşlardır. Buna bağlı olarak Doğu Avrupa, Balkan ülkelerinden ve Batı Afrika ülkelerinden Avrupa'nın içlerine hızlı bir göç dalgası yaşanmıştır. Bunun yanında göçün devamını sağlayan bir diğer süreç de parçalanmış ailelerin birleşmesidir. Yani göç, eşli Türkiye'de bulunan işçiler ya da Türkiye'den evlenen işçilerin eşlerini yanlarına almaları şeklinde devam etmiştir. Günümüzde hâlâ bu göç evlilikler aracılığıyla devam etmektedir.

KENT SOSYOLOJİSİ ÜNİTE 5(ÖZET)

-Yerel yönetim,Yerel yönetim, merkezi örgütlenmeye bağlı olarak fakat ondan belli oranda özerkleşmiş yönetim kademelerine verilen ortak addır.

--"Bir ülkenin coğrafi parçalarından birinde, merkezi yönetimin merkez ve taşra birimleri dışında, doğrudan o yörede yaşayanlarca oluşturulup yönetilen birimlere yerel yönetim denir"

-yerel yönetimleri bir kavram olarak tanımlarken ele almamız gereken dört boyut olduğunu söyleyebiliriz:

- Merkezî yönetim ve yerinden yönetim ayrımı
- Yerel yönetimlerin özerkliği
- Yerel yönetimlerin siyasal meşruiyeti
- Yerel yönetimlerin işlevleri

-Merkezi Yönetim ve Yerinden Yönetim Ayrımı Merkezi yönetim, merkezî yönetim kararların belli bir merkezden alınarak hayata geçirildiği bir sistemi düşündürmektedir. Yerinden yönetim kuruluşları merkeze idari vesayet bağı ile bağlı, fakat kendilerine ait tüzel kişilikleri çerçevesinde, yani yasal, siyasi ve mali bir takım özerk yetkilere sahip olarak işleyen kuruluşlardır. İşte devletli oluşturan kurumların bu farklı doğaları, merkezî ve yerinden yönetim ayrı mını doğurur. Yerel yönetimler belli bir coğrafyada yaşayan halkın yerel ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak tesis edilmiş kurumlardır. Bu tanımlamada en önemli boyut ihtiyaçların niteliğini işaret eden “yerel ortak (mahalli müşterek)” ifadesidir. Bu anlamda yerel yönetimler belli bir coğrafi birimdeki tüm hizmetlerden de-

ğil, o yerin yerel ve ortak ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerinden sorumludur. Bağımsızlık siyasal egemenliğin ayılığına işaret etmektedir. Özerklik ise tek bir egemenlik kaynağına bağlı olarak belli alanlarda karar verebilme ve bu kararları uygulayabilme yetkisine sahip olmaktır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik şartı (AYYÖŞ) yerel özerkliği, “makamları n, kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı şelinde tanımlamaktadır Yerel yönetimlerin özerkliği bu kurumların yasal haklar ve güvenceler çerçevesinde yapılanma işleyişe dair karar ver me hakkı ihtiyaç duyduğu personel ve kaynaklara ulaşma olanaklarına sahip olma ve kendi aralarında işbirliklerine gidebilmeleri anlamına gelir. Yerel Yönetimlerin Siyasal Meşruiyeti Yerel yönetimlerin karar organları yerel seçimler aracılığıyla seçilir. Yurttaşlar ulusal yönetim organlarında başka, yerel yönetimlerde başka siyasal gruplara temsil yetkisini verebilme şansına sahiptirler. Çünkü yereldeki siyasal aktörler yerel düzeyde oluşan talep ve ihtiyaçlara, merkezde yer alan siyasi aktörlerden daha yakındır. Belli bir coğrafyadaki ortak ihtiyaçların saptanması yerel ölçekte daha yerinde olacağı için yerel yönetimlerin karar organları seçimle işbaşı na gelir. Bu özellik de yerel yönetimlerin merkezi hükümetten ayrı bir siyasal meşruiyeti olması sonucunu doğurur. fiakil Yerel Yönetimlerin işlevleri yerel ortak hizmetler deyince çoğunlukla akla sadece yerel yönetimlerin geleneksel işlevleri arasında yer alan temizlik, altyapı, toplu taşıma, imar ve çevre düzenlemesi gibi hizmetler gelmektedir. bu hizmetlere dair yerel yönetimlere devredilen sorumlulukla ilgili temel bir ayrımın vurgulanması oldukça önemlidir. Birincisi, bazı ülkelerde yerel yönetimlere genel yetki aktarılmıştır. ikinci durumda ise genel yetkinin tersine; yerel yönetimlerin yetkisindeki hizmet ve sorumluluk alanları tek tek ya da genel alanlar bağlamı nda yasayla tanımlanır.

Yerel yönetimler, belli bir coğrafyada yaşayan halkın yerel ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere özerk bir yapı ve siyasal meşruiyet bağlamında oluşturulmuş yönetim dizgesidir Yerel Yönetim Sistemleri Goldsmith, yerel yönetimleri işlevleri ve kültürel yapıları

ışığında; yavaşmacı, kalkınmacı, refah devletçi ve piyasacı yerel yönetimler olarak dört farklı kategoride ele alır.

Hesse ve Sharp’a göre yerel yönetim sistemleri, coğrafi konumla yakından ilintili olarak Güney Avrupa, Anglo-Sakson veya Kuzey ve Orta Avrupa geleneklerine göre gruplandırılmaktadır

Page ve Goldsmith yerel yönetimleri işlevleri, özerklikleri ve merkezle işlevleri bağlamında temel olarak iki guruba ayırır:

- Birinci grup geniş özerklik ve yetkilere sahip Kuzey Avrupa yerel yönetimleri modelini içermektedir.
- ikinci grupta ise güçsüz özerklik ve yetkilerine rağmen, merkezle etkili ilişkiler içinde olan yerel siyasetçilere sahip Güney Avrupa modeli yer almaktadır.

Yerel Yönetimden Yerel Yönetişime

1980 sonrası tüm dünyada yaşanan hızlı sosyo-ekonomik ve özellikle siyasi gelişmeler

ve değişimler yerel yönetimleri de etkilemiştir. Nitekim 20. yüzyılın son on

yılı, özellikle Batı Avrupa’nın birçok ülkesinde yerel yönetim sistemlerinin kapsamlı reformlarına tanıklık etmiştir. Bu reformlar, devletin işlevi ve kapsamına yapılan neo-liberal müdahalelerle zayıflayan meşruiyet temellerini bir yandan işlevsel, öte yandan da siyasi olarak esteklemeyi amaçlıyordu. Kısaca, yönetimden yönetişime geçiş olarak adlandırılan bu yöndeki reformları gerekli kılan etkenleri

Keans ve Padison 3 BAŞLIKTA özetler;

1. Özelleştirme ve taşeronlaşma Siyasal ve ideolojik gelişmeler, mali kaynakların

azalması, maliyet azaltmaya yönelik tedbirler yerel yönetimler tarafından verilen hizmetlerin özelleşmesinde etkili olmuştur.

2. Yürütmenin gücü Yerel yönetimlerin hizmetlerini daha hızlı ve etkin bir şekilde verebilmesi için yürütme organlarının güçlendirmesine yönelik bir eğilim kendini hissettiriyor

3. Katılımcı araçlar Son dönemde yerel yönetimlerde, geleneksel siyasi temsil araçlarının dışında; doğrudan yurttaş katılımına yönelik kent konseyleri, mahalle oluşumları, katılımcı planlama ve bütçeleme çalışmaları, referandumlar, yurttaş panel ve jürileri gibi farklı mekanizmalar sunulmaktadır.

YEREL YÖNETİMLERİ AÇIKLAYAN KURAMLAR

1. Çoğulculuk Yaklaşımı Çoğulcu yaklaşımdan bakıldığında, yerel yönetimler toplumun farklı kesimlerinin farklı kaynakları kullanarak söz sahibi olduğu karar verme süreçlerini içermektedir. Bundan dolayı, çoğulcu yaklaşıma göre yerel yönetimler demokratik işleyişe sahip bir yönetim birimleridir.

2. Seçkin Kuram Seçkin kuram içinde normatif, teknokratik ve eleştirel olmak üzere üç eğilim bulunmaktadır. Normatif yaklaşım, toplumsal yapının örgütlü bir azınlığın idaresinde olduğunu iddia etmektedir. Teknokratik eğilime göre,

toplumun azınlıkta olan bir grup seçkin tarafından yönetilmesi zorunludur. Eleştirel yaklaşım, ortaya çıkan seçkin yapıyı tarihsel gelişimin bir sonucu olarak yorumlar.

3. Sınıf Temelli Kuramlar Sınıf temelli yaklaşım yerel yönetimleri sermaye sınıfının çıkarlarına hizmet eden bir yönetim düzeyi olarak görmektedir. Bu ilişki araççı görüşlün iddia ettiği gibi doğrudan, yapısalcı yaklaşımın savunduğu gibi daha dolaylı da olabilir.

4. Kentsel Rejim Kuramı Yerel yönetimlere dair kuramsal tartışmalarda son zamanlarda en çok ilgi gören yaklaşımlardan biri de kentsel rejimler kuramı olarak adlandırılan ve yukarıda tartıştığımız birçok kuramsal yaklaşımın bir sentezini de içeren kentsel rejim yaklaşımıdır. Yerel siyaset bağlamında ise rejim, "bir topluluğun yönetiminde etkili olan düzenlemeler dizgesi" olarak tanımlanabilir

Stone yerel iktidara, sistemik iktidar adında yeni bir kavramsallaştırma getirir. Sistemik iktidar yaklaşımı, iktidarın verili olarak belli bir gruba ait olmadığını sosyoekonomik ve politik ilfllkilerle biçimlenen kaynak dağılımının ışığında

oluşuğunu iddia eder.

Kentsel rejim kuramı, yerel yönetimlerin farklı grupların

ortak amaçlar etrafında ve bu amaca yönelik farklı kaynaklarıseferber ederek oluşturdukları işbirliklerinin

etkisinde biçimlendiğini iddia eder Kentlerde kalkınmacı, korumacı, ilerici ve sınıf temelli farklı rejimlere rastlanabilir.

KENT SOSYOLOJİSİ ÜNİTE 6 ÖZET

Küresel Kentler Kuramı ve Araştırmaları bazı kentler küresel akışların merkezileştiği daha önemli pozisyonlara avuşabilmekteve "küresel kent" olarak tanımlanabilmektedir. Kentler açısından "otonomi" olarak da tanımlanan bu yeni süreçte kentler küresel bir aktör haline gelmiştir. Küresel kent kuramı hakkında yazılanlardan yola çıkarak Brenner ve Keil'e (2006, s.11) göre küresel kentlerin temel özellikleri şunlardır:

a. Ulusötesi şirketlerin küresel faaliyetleri için düğüm noktalarıdır.

b. Üreticiler ve finans servisleri için üretim alanı ve pazarıdır.

c. Dünya ekonomisi içine farklı şekillerde eklemlenmesi kriterine göre tabakalaşan şehirlerin geniş hiyerarşik yapısı içerisinde bu şehirleri eklemlen düğümlerdir.

d. Geniş çaplı bölgesel ekonomiler veya kent meydanları içinde mekânsal egemen merkezlerdir.

KENTLEŞME SÜRECİNE YAKLAŞIMLAR

Kent sistemi organizasyonunun ve hiyerarşisinin oluşumuna yönelik üç ana yaklaşım:

"Devletleştirilmiş Kent", "Uluslararası Kapitalist Kent" ve "Küresel Kent" Anglo-Amerikan yaklaşım yirminci yüzyılın sonlarına kadar kentleri, ulus-devlet sınırlı ve merkezli yer hiyerarşisi içinde çevrelenmiş, ulusal ekonomik sistem içine gömülü ve ulus-devlet tarafından şekillendirilen mekânlar olarak varsaymaktaydı Radikal kent ekonomi politikği modern kentleşme süreçlerinin dünya kapitalist ekonomik sistemi ile ilişkili olduğunu belirterek günümüz kentlerini, sermaye birikimi ve sınıf çatışmasını da içeren kapitalist üretim tarzı ile bağlantılı olan sosyal süreçlerin mekânsal somutlaştırılmış hâlleridir şeklinde ifade etmiştir Küreselleşme, sermaye, meta ve enformasyon akışının yerel, ulusal ve bölgesel mekânsal sınırların ötesine geçerek, dünya düzeyinde işlemesidir. Küreselleşen dünyada artık ulusal devletlerin mekânsal ekonomileri değil, şehirler veya büyük çapta kentleşen bölgeler en temel coğrafi birimdir.

Küresel şehirlerin ortaya çıkması ve gelişimini dönemleştirmeye yönelik iki yaklaşım mevcuttur.

Bunlar:

1. Bazı kent çalışmacıları küresel şehirlerin çok eski bir olgu olduğu konusunda

ısrar etmektedirler. Bu duruş Janet Abu-Lughod, Anthony D. King, Michael Timberlake ve Christopher Chase-Dunn gibi dünya kentleri araştırmacıları tarafından üretilen çalışmalarda güçlü bir şekilde ifade edilmiştir.

2. Küresel şehirlerin oluşumuna yönelik dönemleştirmeye alternatif yaklaşım (küreselleşme ve küresel kent oluşumu teorisi) günümüz küresel şehirlerinin biricikliğini vurgulamaktadır. Bu alternatif yaklaşım, Sassen ve onu takip eden akademisyenler tarafından savunulmaktadır.

KÜRESEL KAPİTALİZMİN YENİDEN YAPILANMASI VE KÜRESEL KENT OLUŞUMU

Küresel kent kuramcıları, kent-merkezli küresel kapitalizm yapılanışına doğru olan değişikliği, 1970'lerin ortasından beri süren birbiriyle ilintili iki sosyo-politik dönüşüme gönderme yaparak analiz etmektedirler.

Bunlar:

1. Ulus-ötesi şirketler tarafından kontrol edilen yeni bir uluslararası iş bölümünün ortaya çıkması,

2. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde eski endüstrileşmiş dünyada egemen olmuş Fordist-Keynezci teknolojik-kurumsal sistemin krizi. Küresel kent oluşumunda rol oynayan iki yapısal faktör:

yeni uluslararası iş bölümü ve Kuzey Atlantik Fordist üretiminin krizi ve postFordist üretime geçiş. Dünya Kentleri: Tanımı ve Kapsamı

Peter Hall (1966, s.7) "dünya kenti" kavramının ilk kullanımını, iskoçyalı kent çalışmacısı Patrick Geddes tarafından yazılan Cities in Evolution (Evrım içinde Kentler) (1915) adlı kitaba atfetmiştir. Literatürde dünya kenti kavramı ilk kez Patrick Geddes tarafından dönemin büyük metropoliten alanlarını tanımlamak için kullanılmıştır.

Geddes dünya kenti kavramını kentlerinin merkezi ekonomik fonksiyonlarına gönderme yaparak tanımlama eğilimindedir. Peter Hall kentlerin dünya kenti olup olmadığını, nüfus yoğunluğu, merkezleşmiş politik güç, ticaret, finans, taşımacılık ve hizmet sektörlerini ele alarak değerlendirmiş ve bu alanlarda temel altı fonksiyonun bir yerde toplandığı mekânları dünya kenti olarak nitelendirmiştir. Cohen' e göre gerçek dünya kenti uluslararası ticaret kurumlarının büyük bir bölümünü içinde barındıran mekânlardır. Bir şehrin uluslararası ticari faaliyetlerin merkezi olması için Cohen tarafından kullanılan kriterler şunlardır:

a. Çokuluslu şirketlerin genel merkezlerinin hangi şehirde olduğu,

b. Uluslararası bankacılık,

c. Stratejik şirket hizmetleri.

Friedmann ve Wolff'a (1982) göre ise, dünya şehirleri ulusal ekonomilerden ziyade günümüz küresel kapitalist gelişiminin motorlarıdır. Özellikle "dünya kenti hipotezi" (The World City Hypothesis) ile literatürde ün kazanan Friedmann (1986: 68-71), dünya kentlerinin yedi özelliğini vurgulamıştır.

Bunlar:

1. Kentin dünya ekonomisi ile bütünleşme düzeyi ve formu, ve emeğin yeni mekansal dağılımı sürecinde kente yüklenen fonksiyonlar, kentin içinde ortaya çıkan yapısal değişikliklerle olmaktadır.
2. Yeni mekansal organizasyonda, üretim ve pazarın eklenenebilmesinde, küresel sermaye anahtar dünya kentlerini düğüm noktaları olarak kullanmaktadır. Böylece dünya kentleri arasında karmaşık mekansal bir hiyerarşi ortaya çıkmaktadır.
3. Dünya kentlerinin küresel kontrol fonksiyonu direk olarak, bu kentlerin üretim sektörü ve istihdam yapısı ve dinamikleri tarafından yansıtılır.
4. Dünya kentleri uluslararası sermayenin yoğunlaştığı ve biriktiği önemli merkezlerdir.
5. Dünya kentleri iç göçün ve/veya dış göçün yöneldiği önemli çekim merkezleridir.
6. Dünya kentleri, mekansal ve sınıfsal kutuplaşmalar gibi endüstriyel kapitalizmin ana karşıtlıklarını içinde barındırır.
7. Dünya kentlerinin büyümesi, hükümetin mali kapasitesini aşan sosyal maliyetler yaratmaktadır.

Küresel Kentler: Tanımı ve Kapsamı

Küresel Kent" (Global City) kavramı ilk kez Anthony King tarafından bütün bölüm başlıklarında "dünya kentleri" kavramını kullandığı, 1990'da yayımlanan "Küresel Kentler (Global Cities) adlı kitabında kullanılmıştır. Fakat King'in her iki kavramı aynı anlamda kullandığı gözlenmektedir. İlk olarak Saskia Sassen küresel ekonomi ile ortaya çıkan yeni kent olgusunu "dünya kenti"nden ayırmak için "küresel kent" kavramını kullanmıştır. Saskia Sassen dünya kenti kavramı ve küresel kent kavramı arasındaki farkı şu şekilde açıklamaktadır:

Dünya kenti kavramı kendine atfedilen bir zamansızlık içerirken (her tarihsel dönem için kullanılmakta), küresel kent modeli belirli bir sosyomekansal tarihsel döneme işaret etmektedir (1970 sonrası küreselleşen kapitalist sistem). Sassen küresel kentleri, şirket hizmet kompleksleri ve finans merkezleri olarak tanımlamıştır. Sassen bu şehirlere yeni stratejik bir rol tayin etmiştir.

Bu yeni stratejik rol şudur:

- Hukuk,
- Bankacılık,
- Muhasebecilik,
- Reklamcılık,
- Sigortacılık
- Danışmanlık

Sassen'e göre küresel kentlerin en temel özelliği, sermaye hareketliliğinin üretimi için gerekli olan ve daha genel anlamda küresel dünya kapitalizminin oluşumunu sağlamlaştıran mekân-bağlı ve mekân-özel çeşitli sosyo- ekonomik gereksinimleri temin eden mekânlardır.

Sassen Knox ve Taylor'a göre (1995, s.33) küresel kentler:

1. Sermayeye yönelik hizmet üreten, iletişim, telekomünikasyon, bilgi-işlem servislerinin,
2. Uluslararası fon akımlarını sağlayan ve denetleyen finans kurumlar, bankalar ve sigorta işlemlerinin,
3. Yeni uluslararası piyasaya uyum sağlayan medya, pazar araştırmaları, reklamcılık şirketleri, hukuk, müşavirlik ve yönetim danışmanlığı birimlerinin,
4. Uluslararası faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşları, hükümetlerin ulusüstü örgütlenmeleri vs. toplandığı kentlerdir. Taylor için küresel kentler, küresel alana yayılmış büyük ve güçlü ağları (merkezi ağları) birbirine bağlayan kentlerdir. Öncü kentler ise, dünyadaki diğer bütün kentlerle bağlantırlığı yüksek olan ve bu bağlantırlık ağında stratejik öneme sahip düğüm noktalarını oluşturan kentlerdir. Küreselleşme ve küresel kent alanında ağlar fikri, kent sosyoloğu Castells (2005) tarafından çok etkili bir biçimde geliştirilmiştir. Castells'ten etkilenen Taylor, "öncü dünya kentleri" (leading world cities) olarak nitelendirdiği küresel kentleri iki yönüyle tanımlamaktadır (Taylor, 2004).

Bunlar:

1. Dünya kentleri hizmet sektörlerinin merkezleridir. Bu anlamda Sassen ile hemfikirdir.
2. Aynı zamanda küresel düzlemde işleyen ağları birbirine bağlayan birer DÜĞÜM NOKTALARIDIR. Bir kentin, küresel kent ağı içinde diğer bütün kentlerle birbirine bağlanabilme derecesi ise o kentin "küresel ağ bağlantırlığı" olarak tanımlanmaktadır.

KÜRESEL KENT HİYERARSİSİ, AĞI VE BAĞLANIRLIĞI

Küresel kentlerin tanımı ve sınıflandırmasına yönelik genel anlamda iki eğilim söz konusudur.

1. Birinci eğilim küresel kentleri barındırdıkları küresel hizmet sektörünün büyüklüğünü temel alarak tanımlamıştır.
2. İkinci yaklaşıma göre kentler, barındırdıkları hizmet sektörünün kentteki yoğunluğu/büyüklüğüyle değil, bunların küresel düzeyde oluşturdukları ağlarla ve bu ağlar üzerinden gerçekleştirdikleri akışlarla tanımlanmaya başlamıştır ve bu akışların nitelikleri ile analiz edilmişlerdir. Ek olarak salt ekonomik nitelikleri olan kurumların yerleştiği bir küresel kent formu değil; ekonomik

yapının yanı sıra kültürel, politik ve sosyal unsurlar ve bunların oluşturdukları küresel bağlantılar da analizlere dâhil edilmiştir. Küresel kent analizleri, "küresel kent ağı" (World City network) ve ağları birleştiren düğüm noktaları olarak kentlerin sahip olduğu "küresel ağ bağlantırlığı" (global network connectivity) ekseninde yapılmaya başlanmıştır.

Küresel Hizmet Sektörünün Kentteki Yoğunluğu/Büyüklüğüne Göre Kentleri Sınıflandırma

Birçok sosyal bilimci, kentleri belirli ölçütleri temel alarak sınıflandırmaya çalışmıştır. Bu alanda öncülüğü çeken kişi Peter Hall'dır. Hall (1960),

- Nüfus büyüklüğü,
- Zengin nüfus yoğunluğu,
- Merkezleşmiş politik güç,
- Ticaret,
- Finans,
- Taşımacılık
- Hizmet faaliyetleri

Friedmann, söz konusu yedi kriteri kullanarak 30 tane dünya kenti belirlemiştir. Bu kentlerden, sermayenin kontrol merkezi olarak emeğin yeni uluslararası bölümünde etkin olanlarını “birincil dünya kentleri” ve diğerlerini ise “ikincil dünya kentleri” olarak adlandırmıştır. Bununla birlikte, kentlerin yer aldığı ülkeleri de Dünya Bankası verilerini kullanarak merkez ülkeler ve yarı-çevresel ülkeler olarak ikiye ayırmış ve 30 kenti hiyerarşik olarak sınıflandırmıştır.

Merkez ülkelerde birincil dünya kentleri: Londra, Paris, Rotterdam, Frankfurt, Zürih, New York, fiikago, Los Angeles ve Tokyo dur. **Yarı-çevresel ülkelerde birincil dünya kentleri:** Sao Paulo ve Singapur dur. Merkez ülkelerde ikincil dünya kentleri: Bürüksel, Milan, Madrid, Toronto, Miami, Houston, Sancisco ve Sidney dir. Yarı-çevresel ülkelerde ikincil dünya kentleri: Johannesburg, Buenos Aires, Rio de Janerio, Caracas, Mexico City, Hong Kong, Taipei, Manila, Bangkok ve Seul olarak sıralanmıştır

Alfa, Beta, Gama Dünya Kentleri Sınıflandırması: Beaverstock, Smith ve

Taylor’ın 1999’da yaptığı Alfa-Beta-Gama Dünya Kentleri Sınıflandırması, GaWC araştırma merkezinin 122 kentte ve 4 ayrı hizmet sektörünün konumuna bakarak

yapılmış en kapsamlı sınıflandırmalardan biridir. Sassen’in araştırmasındaki kriterleri temel olarak Beaverstock vd., muhasebe, reklam, bankacılık ve hukuk sektöründe küresel faaliyet üreten firmaların kentlerdeki hizmet değerlerine bakılmıştır. Dört sektörde elde edilen verilere uygun olarak asıl birinci merkezlere 3, önemli merkezlere 2 ve ikinci derece merkezlere 1’er puan verilerek yapılan toplamı n oluşturduğu sıralama “GaWC dünya kentleri envanteri” olarak tanımlanan

bir tablo ortaya çıkmıştır.

Alfa Dünya Kentleri: Londra, Paris, New York, Tokyo, Chicago, Frankfurt, Hong Kong, Los Angeles, Milan, Singapur. İstanbul bir Gama dünya kentidir.

Küresel ağ bağlantılılığı en yüksek olan küresel kentler: sırasıyla Londra, New York, Hong Kong, Paris ve Tokyo. İstanbul ise küresel ağ bağlantılılığı sıralamasında 35. kenttir. GaWC koordinatörü Taylor 2004 yılında 16 ayrı kriter kullanarak ve küresel ağışları ekonomik, politik, kültürel ve sosyal boyutlarıyla ölçen yeni bir ölçüm gerçekleştirmiştir. Bu ölçümün bulgularına göre, ekonomik küreselleşmede, daha önceki bütün ölçümlerde liste başında yer alan Londra, New York, Hong Kong, Paris, Tokyo kentleri yine liste başındaki kentlerdir. Politik küreselleşme için Birleşmiş Milletler (BM acentelerine), ulusal diplomasi örgütlerine ve yerel yönetimlerin küresel örgütlerine bakılmıştır.

Kültürel küreselleşme için medya, mimarlık ve mühendislik alanlarına bakılmıştır

Sosyal küreselleşme için sivil toplum kuruluşları (STK)) ve bilimsel çalışmaların paylaşımına bakılmıştır. Küresel kent kuramı, entemel anlamda küresel kent oluşum sürecinde önemli rol oynayan politik faktörleri göz ardı etmştir

Küresel Kent Oluşum Sürecinde Politik Faktörler:

Büyüme Koalisyonu ve Devlet Stratejileri Küresel kentlerin inşa edilmiş çevreleri, politik ve ekonomik yapıları her bir kentin ayırıcı tarihsel mirasları tarafından fşekillendirilmiştir. Bu küresel kentleri yönetim ve kontrol merkezleri haline dönüştürme mekân-özüöl politik stratejiler ve mekân-özüöl kurumsal yollar aracılığı ile sağlanmıştır.

Sharon Zukin (1992) öncü küresel kent olan Londra ve New York’u karşılaştırmalı olarak incelemiştir.

Zukin bu büyük projelerin analiz çerçevesini oluşturmak için iki kavram kullanmıştır. **Bunlar:**

1. Anadili/yerli (Vernacular): Günlük hayatın meydanları,

2. Peyzaj (Landscape) sermaye ve devlet kurumları tarafından egemen olunan gücün mekânları.

Takashi Machimura (1992) çalışmasında, Tokyo’nun küresel kent olmasında rol oynayan heterojen büyüme koalisyonundan bahsetmektedir. Ona göre, Tokyo’nun küresel kent olmasında bu koalisyon büyük rol oynamıştır.

KÜRESEL KENT VE İSTANBUL

Uluslararası literatürde, özellikle 1980’lerde küreselleşme süreciyle birlikte küresel kent/dünya kenti kavramları kent araştırmalarının temel konu başlıklardan biri hâline gelirken, Türkiye’de akademik çevrede bu konu 1992’de Çağlar Keyder tarafından gündeme getirilmiştir.

Keyder bazı kentlerin küreselleşme sürecinden önce de dünya kentleri olarak varlıklarını sürdürdüklerini ve İstanbul’un da bu şehirlerden biri olduğunun altını

çizmektedir (Özkan, 2001, s. 75). Çünkü İstanbul, tarihi boyunca bütün ticaret yollarının ve çeşitli medeniyetlerin kesiştiği yerde konumlanmıştır.

Fuat Ercan’a (1996) göre İstanbul küresel kent olmaktan çok uluslararasılaşan bir kenttir. Ercan, küresel kentleri komuta ve koordinasyon merkezleri olarak

kavramsallaştırırken, uluslararası kentleri ise güç merkezleri olmadan ziyade, güç rafığının içinden geçtiği kentler olarak tanımlamıştır. Ercan, “sermaye birikiminin yeterince gelişmediği ya da daha çok gelişmemiş bir finansal piyasada faiz getirisi üzerinde yoğunlaştığı bir ekonomide İstanbul’un kontrol merkezi olma yönündeki

bir beklenti, pek fazla gerçekçi görünmemekte” der. Mübeccel Kıray ise İstanbul’u şu şekilde değerlendirmektedir:

“İstanbul, çok büyük tarihi olan bir şehir, büyük çekiciliği, doğası olan şehir, fakat metropol olmak için gerekli insan yapısı yok; böyle bir temel yok” demektedir.

Türkiye’de akademik tartışmalarda genel eğilim istanbul’un temelde bir küresel kent olmadığına yöneliktir. Fakat istanbul’un küresel kent olabilirliği ile ilgili değerlendirmelerde ise söylemler farklılaşmaktadır. Bazıları belirli bir potansiyele sahip olduğu vurgusunu yaparken, bazılarıda istanbul’un gelecekte de küresel kent olma niteliğine ulaşamayacağı kanısındadır. Oysaki dünya kentleri ile ilgili yapılan karşılaştırmalı analizlerde istanbul’un, söz konusu söylemlerin tersine, küresel akışlarda önemli bir merkez olduğu görülürken; Taylor istanbul’u, Batı Asya-Kuzey Afrika-Güneydoğu Avrupa’nın tek küresel kenti olarak tanımlamıştır. Küresel kent bağlantırlığına göre istanbul, 50 kent içinde yüksek bağlantırlık sahibi bir küresel kent olarak 35. sırada yer almakta ve 22 Avrupa kenti içerisinde 14. olarak yer almaktadır.

HAZIRLAYAN EDA AYAZ

